

SPIS TREŚCI

Przedmowa do drugiego wydania 5

Przedmowa 7

WPROWADZENIE 9

CZĘŚĆ I

POJĘCIE MORALNOŚCI — PROBLEM DEFINICJI 43

*OGÓLNE PROBLEMY ZWIĄZANE Z DEFINIOWANIEM
MORALNOŚCI* 43

Zagadnienie definiowania moralności dla potrzeb badań
empirycznych 43

Definiowanie moralności w ujęciu

Iji Lazari-Pawłowskiej — zagadnienie neutralności definicji 47

*KRYTERIA PSYCHOLOGICZNE JAKO PODSTAWA DEFINICJI
MORALNOŚCI — PROBLEMY OGÓLNE* 58

Kryteria wyróżniane przez Marię Ossowską 58

Metodologiczna słabość klasyfikacyjnego podejścia Ossowskiej
— zalety podejścia typologicznego 64

Czy istnieje specyficzne poczucie „powinności moralnej”, które
mogłoby stanowić podstawę definicji moralności? 70

Problem emocjonalno-ocennych reakcji na własne postępowanie
jako doznań o charakterze specyficznie moralnym 78

Problemy specyficznych przeżyć nagany
lub uznania moralnego 81

Postawy psychiczne oraz problem asymetrii „negatywnych”
i „pozytywnych” emocji (reakcji) ocennych 86

„Moralne oburzenie” — klasyczna reakcja moralna? 92
Kulturowe uwarunkowania przeżyć i emocji moralnych 96
Rekapitulacja 98

INDYWIDUALNE POJĘCIE MORALNOŚCI 100

Sytuacje sprzyjające autorefleksji umożliwiającej rozpoznawanie własnych odczuć moralnych 103
Procesy poznawcze pozwalające identyfikować przeżycia moralne 108
Kształtowanie się ideacyjnych wyobrażeń i ich rola jako kryteriów faktu moralnego 113
„Ukryte struktury” jako kryteria faktu moralnego 117
Ograniczoność perspektywy poznawczej „pozytywistycznego empiryzmu” przy ustalaniu charakteru przeżycia moralnego 120

MORALNOŚĆ GRUPY 124

Problem badań porównawczych nad moralnością różnych grup i kultur 126
Główne kryteria określające treść analizowanego przez nas pojęcia moralności 140

CZĘŚĆ II

ORIENTACJA PROSPOŁECZNA 145

POWSZECHNOŚĆ IDEI PROSPOŁECZNYCH 145

Prospołeczne treści zasady *universalizability* 147
Eksplikacja kryteriów moralności przyjmowanych przez Marię Ossowską 151
M. Har’e pojęcie moralności i jego domniemana neutralność etyczna 157

Orientacja moralna ukryta za „czysto analityczną” definicją racji moralnych W. K. Frankeny 163

Przejawy orientacji prospołecznej w koncepcjach etycznych i w moralistyce 168

SOCJOLOGICZNE PRZESŁANKI POPULARNOŚCI IDEI PROSPOŁECZNYCH — ORIENTACJA PROSPOŁECZNA A WIĘŹ MIĘDZYLUDZKA 178

Wnioski z badań nad różnymi formami sytuacji zagrożenia 181

Krótkotrwałe zagrożenie powodziowe 183

Sytuacja okupacyjna jako źródło doświadczeń moralnych 188

Idee moralne propagowane podczas wojny w Związku Radzieckim 197

Rola sytuacji zagrożenia w kształtowaniu się moralności judeo-chrześcijańskiej 205

Czynniki warunkujące integrację lub dezintegrację grupy w sytuacji skrajnego zagrożenia 208

CZĘŚĆ III

DOKTRYNY I PROGRAMY ETYCZNE KWESTIONUJĄCE ORIENTACJĘ PROSPOŁECZNĄ 217

KWESTIONOWANIE PROSPOŁECZNEJ MORALNOŚCI ZE WZGLĘDU NA PRZYPISYWANY CZŁOWIEKOWI EGOIZM 219

Epikur 219

La Rochefoucauld 221

Mandeville 223

Socjobiologia — czyli egoistyczne determinanty altruizmu 226

**ŁAD SPOŁECZNY — NIE ZAŚ MORALNOŚĆ — PODSTAWA
HARMONIJNYCH STOSUNKÓW MIĘDZYLUDZKICH 234**

Hobbes 234

Helwecjusz 238

Volney 243

Akceptacja egoizmu a wiara w możliwości zbudowania
harmonijnego ładu społecznego 244

**DOKTRYNY KWESTIONUJĄCE ORIENTACJĘ PROSPOŁECZNĄ
Z POZYCJI ETYCZNYCH 252**

Stirner 252

Nietzsche 255

Bunt Gombrowicza przeciw „socjocentryzmowi” polskiej
kultury narodowej 266

Charakter wartości stanowiących podłoże buntu przeciw orientacji
prospołecznej 270